

VANAKREEKA MUUSIKA

10 KLASS

Teave Vana-Kreeka muusikast on säilinud ainult kaudsetes allikates

noodikirja fragmendid, mida on aga keeruline tõlgendada;

kaasaegne kirjandus (luuletajad, filosoofid) ja hilisemad kirjeldused;

arheoloogilised leiud, nt pillide ja muusikute kujundid vaasidel.

Muusikal, poeesial ja tantsul oli kreeka kultuuris väga tähtis koht

Vanas Kreekas õppisid muusikat kõik vabad inimesed, mõnes linnriigis isegi kuni kolmekümnenenda eluaastani

Vanakreeka kultuur ja muusika on Lähis-Ida kultuuri ja muusika vahetu jätk ning samas vaheastmeks kristlikku kultuuri

JUMALAD

Vanade kreeklaste jaoks oli muusikal **jumalik päritolu** ja nii peeti esimesteks muusikuteks päiksejumal Zeusi poegi Apollonit ja Dionysost

APOLLON

Oli valguse ja
tõe jumal ning
muusade juht,
keda kujutati
lüüraga

DIONYSOS

Oli kevade- ja
viljakusejumal.
Tema pilliks oli
aulos

Vana-Kreeka muusikakultuuris eristatakse nelja ajajärku

- 1) **arhailine ajajärk**, mis algas linnriikide tekkimisega umbes 8.–6. saj eKr;
- 2) **klassikaline ajajärk** linnriikide õitseajast 5. saj eKr kuni Makedoonia vallutusteni 330. aastal eKr;
- 3) **hellenismi ajajärk** Makedoonia vallutustest 330. aastal eKr kuni Rooma vallutusteni 146. aastani eKr;
- 4) **Rooma võimu ajajärk** 146. aastast eKr 395. aastani pKr.

ARHAILIST AJAJÄRKU (9.-6. sai.eKr.)

iseloomustab kõige enam **rahvaluule** ja **laulikute loomingu** kujunemine. Tegutsesid **kutselised laulikud aoidid**, kes **improviseerisid** ise laule ning kandsid neid **lüüra saatel** ette. Samuti olid olemas ka **rändlaulikud rapsoodid**, kes ei loonud ise laule, vaid kandsid neid lihtsalt ette.

Vanimast kreeka luulest on tuntud **kultuslikud laulutüübid**:

paiaan (Apollonile pühendatud laul kitara saatel);

treen (surnuitk aulose saatel);

hümenaios (pulmalaul aulose saatel).

Kõigi nende laulude ühine nimetus on **hümn**

Sellel perioodil kujunes ka **nomose** mõiste – muusikaliste **reeglite kogum**, mis täpsustas muusikas kasutatavaid meloodiakäike, rütmi, helilaade

KLASSIKALISE AJAJÄRKU

Jäävad Dionysose pidustused. Dionüüsia-Dionysose auks kaks korda aastas peetud pidustused. Dionysose auks kujunesid välja ka **komöödia** ja **tragöödia**.

Tragöödia oli antud ajajärku keskne žanr, mis arenes Dionysose kultusest ja põhineb koorilüürikal ehk ***ditürambidel*** (aulosega saadetud laul Dionysose kultusest). Klassikalise tragöödia rajajad olid Sophokles ja Euripides

HELLENISMI AJAJÄRGUL

hakkas kreeka kultuur **segunema teistest piirkondadest pärit traditsioonidega.**

Kujunes aristokraatlikus keskkonnas **uuelaadne, peen ja õpetatud musitseerimine.**

Kreekas oli kasutusel **kaks noodikirja: pillimuusika ja vokaalmuusika** jaoks.

Võeti kasutusele noodikiri pentatoonika asemel 7-helilised heliread, mis nimetati Vana-Kreeka maakondade järgi **dooria, früügia ja lüüdia**

ROOMA AJAJÄRGUL

Toimisisid enamus eelmistel ajajärgudel väljakujunenud muusikalisi põhitõdesid e. lähtuti vanakreeka muusikapärandist, kuid tekkisid ka mitmed uuendused

ROOMA AJAJÄRGU UUENDUSED

Teatrietenduste ja pidustuste puhul koguti kokku hiiglaslikke instrumentaalkoosseise ehk orkestreid

Lemmikpilliks kujunes **tibia**. Palju eri tüüpi sarve

Seoses nimetatud pidustustega tekkis uus „elukutse“-palgaline plaksutaja e. **klaköör**

Kujunes uus kunstiliik – **pantomiim**, kus tantsu abil kujutati sündmuste käiku millest laulis koor ja koori saatis orkester

KREEKA MUUSIKATEOORIAS

Oli vastakaid seisukohti:

Pythagoras ja **Platon** pooldasid muusikas ranget korda, rajasid helide füüsikalise ja matemaatilise õpetuse.

Aristoteles ja **Aristoxenos** seevastu arvasid, et muusikas on kõrgemaks otsustajaks inimkõrv.

Aristoteles rõhutas muusika tähtsus kasvatuses. **Aristoxenos** kinnitas, et inimese hing on „keha harmoonia“, millel on keelpilliga sarnane muusikaline „häälestus“.

ERILINE

- ❑ Kujunes välja heliastmik, kus oktav jagunes seitsmeks astmeks (varem oli 5-pentatoonika)
- ❑ Helilaadid koondati ühtseks süsteemiks. Tekkisid 3 helilaadi - **dooria, früügia ja lüüdia**
- ❑ Aristorkraatlik musitseerimine, kus peamine oli muusikaline väljendus
- ❑ Kirjutati esimesed muusikateoreetilised tööd
- ❑ Kirjutati hümne jumalate auks
- ❑ Instrumentaalmuusikas on mitmehäälsuse elemente
- ❑ Muusikas hakati kasutama nii täis, kui ka pooltoone, mida soodustas väljakujunenud helisüsteem (7 astmeline oktav)

INSTRUMENDID

☐ **AULOS**

Koori ei saatnud enam üks pill-aulos, vaid pillide grupp.

☐ **FORMINKS**

Kujunes välja orkester, kes hakkas esinema ka iseseisvalt.

☐ **KITARA**

☐ **BARBITON**

Hakati korraldama kontserte, kus kõlas laulu- ja pillimäng ilma tantsu ja näitemänguta.

☐ **7 KEELNE LÜÜRA**

Instrumentarium oli rikkalikum kui teistes antiikkultuurides

muusikatunnid.ee

AULOS
(topeltaulos)

Puhkpill, oboe
eelkäija

<https://www.youtube.com/watch?v=al7YwJ1jBhY>

BARBITON

Lüüra väike variant

<https://www.youtube.com/watch?v=MA80ieshy4I>

FORMINKS

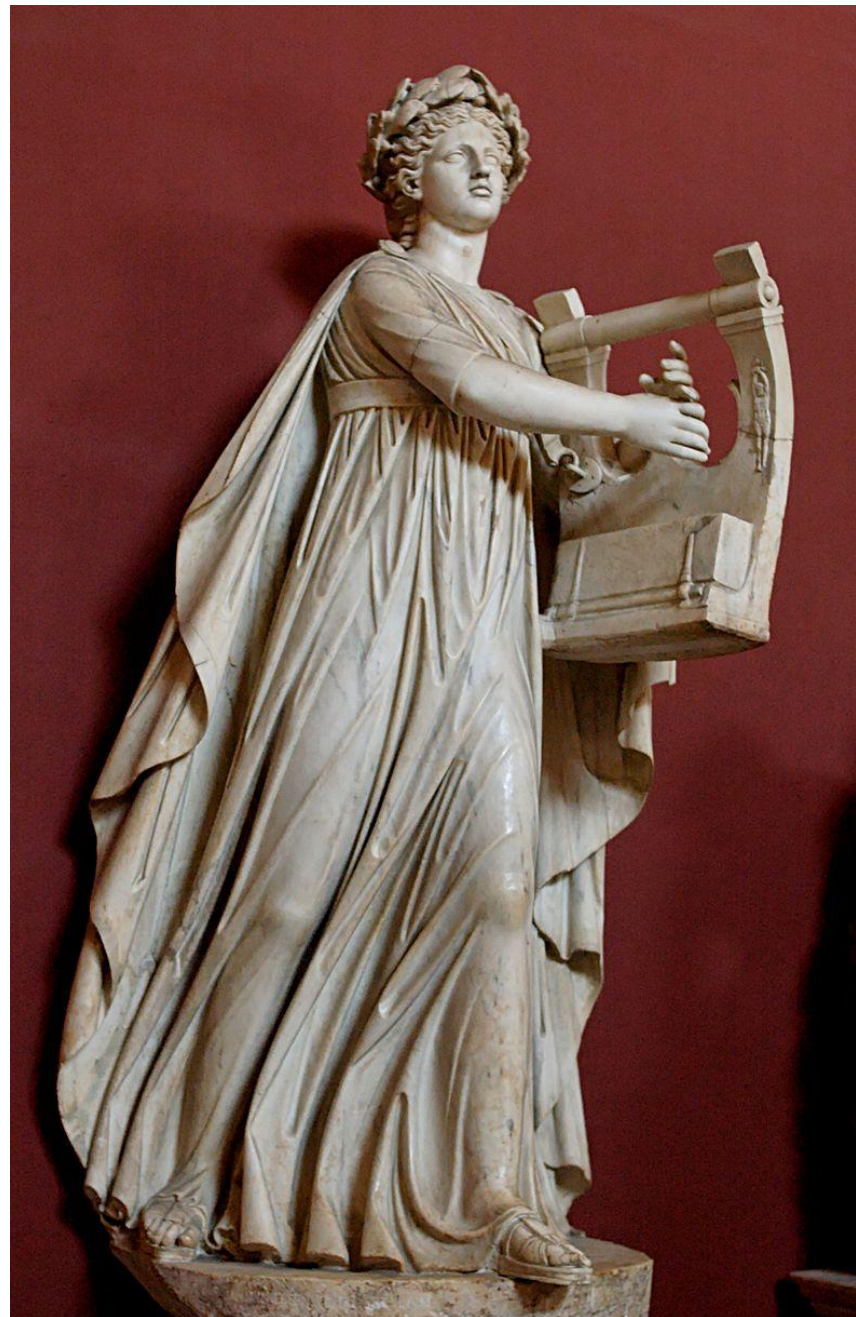
Vana-Kreema vanem
neljakeelne
näppepiil, millest
arenes välja kitara

KITARA

Näppepill, lüüra
tüüpi pill, mida
mängisid põhiliselt
mehed. Kasutati
pikemate poeemide
saatepillina, aga ka
soolomänguks.

<https://www.youtube.com/watch?v=6adj7Xoo9Us>

7 KEELNE LÜÜRA

Kerge väike pill.
Kõlakast ehitatud
kilpkonna kilbist

Kokku:

<https://www.youtube.com/watch?v=eIERNFoEf3Y&list=RDeIERNFoEf3Y&index=1>

